

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО НАВЧАННЯ ДОРОСЛИХ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Григор'єва Т.Ю. (Житомирський державний університет ім. Івана Франка, м. Житомир, Україна)

Ефективна підготовка вчителів до навчання дорослих є визнаним і важливим фактом, але визначення навчальних потреб такої підготовки залишається складним завданням. 1972 року на Міжнародній конференції ЮНЕСКО з освіти дорослих було зазначено, що найбільшою проблемою в освіті дорослих є професійна підготовка викладацького персоналу.

У звіті Британської конференції 1979 року зазначені нові напрями освіти дорослих: 1) професійна підготовка викладачів повинна відображати хороші практичні уміння з навчання дорослих; 2) принципи підготовки викладачів до навчання дорослих: співпраця з колегами; добровільне навчання; мінімальна кількість екзаменів, оцінок, акредитацій; доступність; потреба "змінити самого себе".

Аналіз і класифікація викладачів дорослих робилися багатьма вченими. Наприклад, Хоул визначив чотири основні категорії викладачів з навчання дорослих: 1) ті, хто безпосередньо навчає дорослих слухачів; 2) ті, хто складає навчальні програми; 3) ті, хто контролює виконання програм; 4) ті, хто розвиває освіту дорослих як окрему галузь науки.

Інша класифікація вирізняє п'ять категорій викладачів відповідно до їхніх обов'язків і навчальних потреб: а) персонал викладачів (переважно добровольці та працівники-сумісники); б) працівники адміністрації; в) завідувачі та методисти; г) викладачі викладачів дорослих; д) працівники, які займаються дослідницькою діяльністю та оцінюють навчальний процес.

Класифікація Г. Грехема (Graham) демонструє такі категорії викладачів дорослих: 1) кваліфіковані вчителі загальноосвітніх шкіл; 2) ентузіасти; 3) "професіонали"; 4) "початківці".

Існують різні форми та способи підготовки викладачів до навчання дорослих. Підготовка проводиться переважно для викладачів з певним досвідом роботи, бажано з досвідом навчання дорослої аудиторії. Форма акредитованого навчання – денна й вечірня. Також підготовка може відбуватися на короткотривалих курсах, що як правило відкриті для всіх бажаючих, хоч більшість із них організовуються для своїх співробітників.

Одне із завдань міжнародних конференцій з освіти дорослих – надати й створити більше умов і можливостей для підготовки викладачів до навчання дорослих, акцентуючи увагу на різних методах навчання.

1970 року в британських університетах зросла кількість акредитованих навчальних курсів з підготовки викладачів. По закінченню денного чи вечірнього курсу навчання з освіти дорослих слухачам видавали сертифікат або диплом. Однак ці курси не давали можливості здобути науковий ступінь з освіти дорослих.

Попри суперечливі погляди на те, чи є освіта дорослих окремою дисципліною, у багатьох країнах зросла можливість вивчати освіту дорослих в університетах (Канада, США, Великобританія, Бельгія).

1977 р. Рада Комітету з питань постачання й підготовки вчителів (The Advisory Committee on the Supply and Training of Teachers) опублікувала три доповіді з підготовки вчителів подальшої освіти (further education) й освіти дорослих. Перша доповідь була рекомендована для підготовки вчителів у галузі подальшої освіти.

У Великобританії (зокрема в Англії та Уельсі) зацікавлення проблемою підготовки вчителів дорослих значно збільшилося у 1978 р. після другої доповіді Ради Комітету, у якій наголошувалося на підготовці викладачів-сумісників у галузі подальшої освіти та освіти дорослих, для чого пропонувалися вже апробований "City & Guilds" курс Лондонського інституту, відомий як Курс 730, та трирівнева програма підготовки. Перший рівень цієї програми (початковий), доступний для всіх бажаючих, складався з 36 годин навчання. Із групою викладачів-сумісників працював наставник, який проводив мікро-навчання – штучно сконструйоване, але досить ефективне. Другий рівень складався з 60 аудиторних годин і 36 годин практики. Курс навчання було поділено на 6 модулів. Обов'язкова кількість відвідування для слухачів складала 8-12 годин на кожний модуль.

Зміст навчального плану містив три розділи:

- дорослий слухач: потреби, мотивація та очікування;
- дорослий слухач: відгук на потреби;
- подальші рекомендації.

Оскільки такий навчальний план висвітлював характерні елементи освіти дорослих, то, без сумніву, він був дуже важливим для розвитку освіти дорослих як окремої дисципліни. План навчання другого рівня за своєю структурою відповідав курсу "City & Guilds 730" Лондонського інституту подальшої освіти. Згодом був створений курс "City & Guilds 942", спеціально спрямований на підготовку вчителів у галузі освіти дорослих.

Передбачався ще й третій рівень навчального курсу, зорієнтований на отримання сертифікату, але його програма не була визначена.

Навчальні програми кожного рівня навчального курсу переважно відрізнялися, але зміст деяких тематичних блоків збігався. Наприклад, обов'язковими були теми: мета й завдання, засоби навчання, контроль і оцінювання. Якщо на рівні першого навчання проводилося переважно за темами загального або початкового характеру, то на другому рівні увага зосереджувалася саме на тих аспектах, що відрізняють навчання дорослих від навчання дітей.

Вважається, що університет – головний навчальний заклад з підготовки викладачів до навчання дорослих. Поширення такої підготовки та шляхи її поліпшення часто є предметом обговорення на міжнародних семінарах

викладачів дорослих. Одна з причин зацікавленості університетів підготовкою викладачів дорослих – професійний розвиток власного викладацького складу.

1972 року постановою Міжнародної конференції ЮНЕСКО визначено, що підготовці викладачів до навчання дорослих повинна надаватися особлива увага, а також прийнято рішення: 1) до програм із підготовки вчителів, бібліотекарів та іншого персоналу освіти включити навчальну дисципліну "освіта дорослих"; 2) скласти програми для підготовки вчителів за спеціальністю "освіта дорослих"; 3) провести семінари та практичні заняття для викладачів дорослих; 4) використовувати засоби масової інформації та інші форми дистанційного навчання для підготовки викладачів з освіти дорослих.

Суперечливе ставлення до освіти дорослих як окремої навчальної дисципліни не завадило створенню навчальних центрів, які спеціалізуються у підготовці викладачів до навчання дорослих.

Зміст освітніх і навчальних програм з підготовки вчителів до навчання дорослих залежить як від ситуації, умов і потреб дорослого слухача, так і від терміну навчання. Програми університетів віддають перевагу теоретичним знанням і дещо нехтують практичними вміннями на відміну від короткотривалих курсів, головним завданням яких є розвиток практичних умінь з навчання дорослих. На деяких таких курсах навчання проводиться шляхом обміну досвідом, оскільки особисті якості, ставлення та цінності викладача відіграють велику роль у підготовці слухачів.

Навчальні програми з підготовки викладачів до навчання дорослих у більшості університетів включають шість основних складових базових знань викладача з освіти дорослих: 1) філософська концепція освіти дорослих (передбачає вивчення головних завдань, проблем та переконань); 2) психологія та соціологія всієї освіти (особливо освіти дорослих); 3) досконале знання свого предмету; 4) здатність виконувати й керувати основними процесами навчання – визначення завдань навчального процесу, вибір і використання ефективних методів навчання; навчання лідерів; виконання навчальної програми; допомога, контроль та оцінювання навчальної діяльності; 5) особистий внесок у співпрацю з колегами, групою та суспільством; 6) подальший професійний розвиток.

Цінності, якості та ставлення викладача як до процесу навчання, так і до дорослого слухача можуть викликати певні проблеми у підготовці викладачів. Особливо це стосується підготовки викладачів з гуманітарних дисциплін та іноземних мов, для яких спілкування, обговорення та міркування є головними видами діяльності.

У підготовці викладачів з навчання дорослих вбачають 3 проблеми: 1) набуття професійних якостей, які свідчать про компетентність викладача дорослих; 2) необхідність враховувати специфіку та місце роботи викладача; 3) визначення навчальних потреб викладачів дорослих.
